

LA.vide

Baltās kāpas Frīda, Fredis un betona skudras

PASŪTĪTĀJS - SAULKRASTU NOVADA DOME. PROJEKTS IZSTRĀDĀTS AR ES LIFE+ PROGRAMMAS UN LATVIJAS VIDES AIZSARDZĪBAS FONDA ADMINISTRĀCIJAS ATBALSTU PROJEKTA LIFE13 ENV/LV/000839 «EKOSISTĒMU UN TO SNIEGTO PAKALPOJUMU NOVĒRTĒJUMA PIEEJAS PIELIETOJUMS DABAS DAUDZVEIDĪBAS AIZSARDZĪBĀ UN PĀRVALDĪBĀ» IETVAROS. PARTNERI - DABAS AIZSARDZĪBAS PĀRVALDE, BIEDRĪBA «BALTIJAS KRĀSTI». AUTORI - TĒLNIEKA IVARA DRULLES VIDES DIZAINA OBJEKTI; GRAFISKAIS DIZAINS, INFORMĀCIJAS STENDI - ILZE ZAČESTE; AINAVU ARHITEKTES - EVITA ZAVADSKA UN ILZE RUKŠĀNE; ĢEOLOĢIJAS EKSPERTS - JĀNIS LAPINSKIS; BIOTOPU EKSPERTE - INGA STRAUPE. IZPĒTĒ PIEDALĪJĀS - LLU, LAUKU INŽENIERU FAKULTĀTES, ARHITEKTŪRAS UN BŪVNICĪBAS KATEDRAS, STUDIJU PROGRAMMAS «AINAVU ARHITEKTŪRA UN PLĀNOŠANA» UN RTU AF STUDENTI. SADARBĪBAS PARTNERI - SIA «FIBERGLASS», BŪVDARBU VADĪTĀJS RAITIS JIRGENS, ELEKTROIETAĪŠU PROJEKTĒTĀJS IGORS LARIONOVS; «100 ACORN» SOLI UN ATKRITUMU URNAS - SIA «LANDSHAPE»; STĀDĪJUMI - IK «EGK DĀRŽI». TERITORIJAS PLATĪBA - SAULKRASTU PILOTTERITORIJA -132,8 HA; PROTOTIPS - DABAS DIZAINA PARKS -4,2 HA. PROJEKTS - 2015.-2016. GADS. BŪVNICĪBA - 2016. GADS.

Dažas no skaistākajām atmiņām par bērnības vasarām saistās ar Saulkrastiem un Balto kāpu. Reizēs, kad nebija iespēju aizbraukt uz laukiem, mēs sēdāmies tēva oranžajā moskvičā un devāmies uz Pabažiem. Dažkārt, lai būtu tālāk no centrālās vietas, devāmies dziļāk Saulkrastos - līdz Neibādei, bet man Baltās kāpas zona patika vislabāk. Kamēr vecāki pieņēma saules staru vannas un māsa rušinājās smiltīs, es rāpos augšā Baltajā kāpā pa smilšu atsegumu, ķeros saknēs, lai noturētos, līdz smiltīs neizturēja, un es gāzos lejā kopā ar smilšu blāķiem. Man patika atrast drošu vietu un, ar kājām brucinot smiltīs, veidot mazas lavīnas, tomēr, cik atceros, vecākiem šīs aktivitātes ne pārāk gāja pie sirds, jo kāds nopietnāks smilšu nogrūvums varētu mazo Ivariņu pilnībā aprakt. Dziļajos padomju laikos pat prātā nevarēja ienākt, ka pēc daudziem gadiem mēs lietojam tādus jēdzienus kā ekosistēmas,

antropogēnā slodze un būsīm nobažījušies par kāpas eroziju un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu. Bet visvairāk mazais Ivars-brucinātājs būtu izbrīnīts par to, ka pēc gadiem trīsdesmit vajadzēs nopietni domāt, kā Balto kāpu aizsargāt no tādiem pašiem jauniem lavīnveidotājiem. Mans darbs pie Baltās kāpas Dabas un dizaina parka projekta sākās ar ilgu klusuma un pārdomu paūzi. Pasūtītāja noteikumos bija minēts, ka iecerētajā parkā līdz ar norādēm, kartēm un informācijas stendiem ir jāuzstāda 5 vides dizaina objekti par dažādām ar vides saudzēšanu saistītām tēmām. To tēmas ir šādas: netrokšņo, virzies pa taku, ieklausies dabā, nemēslo. Kā piektais bija minēts ieejas portāls, kas sagatavo skatītāju gaidāmajam piedzīvojumam. Galvenā problēma, veidojot tik sarežģītu ansambli, ir atrast vienojošu stila iezīmi, tādu kā mugurkaulu, kas satur visas risināmās tēmas

Vides dizaina objekts
«Ieklausies dabā!».

Lielais informatīvais
stends.

Vides dizaina objekts
«Iejas vārti».

Vides dizaina
objekts «Nenovirzies
no takas!».

Mazais informatīvais
stends.

vienā rāmi. Nav grūti izdomāt skulptūru par tēmu netrokšņo, bet, ja ar šādu rokrakstu jārisina pārējās tēmas, tad paredzama ilga maldināšanās tumšā labirintā. Šis ir galvenais iemesls, kāpēc darbs sākas ar ilgu pārdomu pauzi, jo uzdevums paredzēja trāpīšanu vairākos mērķos vienlaikus. Pirmkārt, vides objektiem jābūt izglītojošiem, bet ne pārāk didaktiskiem. Otrkārt, tiem ir perfekti jāšēž Baltās kāpas vidē. Treškārt, apmeklētājiem tie jāpieņem, pēdējais – objektiem ir jābūt mākslinieciski augstvērtīgiem, un to izgatavošanā jāizvairās no sintētisko materiālu lietošanas. Problēmas risinājums parādījās gluži nejauši – laikposmā, kad sēdēju pie aizdomīgi tukšas skīču klades ar uzrakstu «Saulkrasti», strādāju pie «Bikibuka» ilustrēto dzejoļu

Norobežojošs margu posms.

Vides dizaina objekts «Nepiesārņo dabu!».

Vides dizaina objekts «Netrokšņo!».

grāmatas sērijas, ko izdod izdevniecība «Liels un mazs». Manā pārziņā tika iedots Jāņa Baltvilka dzejolis «Piedzīvojums»: «Ogas lasīt gāju. Ceļa nezināju. Tā kā ķešā svešā Apmaldijos mežā. Vai, vai, kā nu bijos, Ka tā apmaldijos. Prasu ceļu ezim. Ezis ceļu nezina. Kas tu gan par ezi, Ja tu ceļu nezini? Pukšina šis kaunīgs - Pats vēl esot jaunīgs. Pats no mātes mucis. Pašam viss nu jūcis. Vai, vai, kā nu bijāties - Ka tā apmaldijāties! Abi vietā svešā Pukšam nu un dvesam. Tomēr divatā mierīgāk kaut kā.»

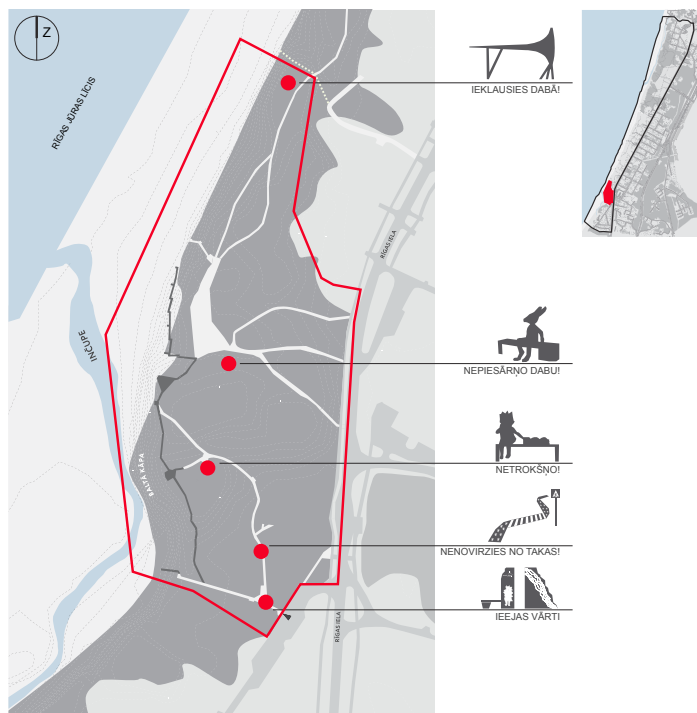
Dzejolim tika veidotas plastilīna figūriņas, kas, novietotas uz mazām skatuvītēm, ilustrēja dzejoļa notikumus. Kustinot to rociņas un uzfrišinot ēza vai zaķa kažoku, prātā iešāvās doma, ka vajadzīgais risinājums jau ir tepat uz galda! Dzejoļa varonis ezis kļuvis par Baltās kāpas saimnieci Fridu, ilustrācijās pavidotais zaķis iegūst vārdu Fredis, un kopā ar citiem draugiem viņi mums dos skaidrus mājienu, kā vajadzētu uzvesties Baltās kāpas teritorijā. Materiāls, no kā izgatavot meža iemītniekus, radīja lielākās pārdomas. Bronzas vai

aluminija lējumi likās pārāk auksti un neatbilda kopējai noskaņai. Koka grebumi līdzinātos tautas daiļamata meistaru izstrādājumiem no padomju laika, bet poliestera vai epoksīda sveķu izmantošana ir nesavienojama ar jēdzienu dabas parks. Kā risinājumu izvēlējamies uz ūdens bāzes esošos akrila sveķus, kas tika sajaukti ar dzelzs pulveri. Akrila sastāvā esošais dzelzs pulveris vairāku mēnešu gaitā izveido dabīgu rūsas toni, kas līdzinās priežu mizu tonim vakara saulē. Šis materiāls ir jaunpienācējs Latvijas tirgū, un neviens to vēl nav izmantojis ārā darbiem. Akrila sveķu ražotājs ieteica uzklāt vairākas caurspīdīgas aizsargkārtas, figūras ziemā tika vairākkārt apsekotas, un ir pierādījies, ka šo materiālu var izmantot Latvijas klimatiskajos laika apstākļos. Turklāt to var jaukt ne tikai ar dzelzs pulveri, bet arī ar vara, bronzas un cita veida pulveriem, kas reaģē ar apkārtējo vidi un pēc oksidēšanās iegūst attiecīgajam metālam raksturīgu patīnu.

Saulkrastu Baltās kāpas parks sākas ar ieejas portālu. Ideju izstrādes posmā izdevās piespiest sevi atteikties no domas, ka ieejas vārti ir miniatūra versija visa veida triumfa arkām, kas būtībā ir kaste ar cauru vidi, kura nepieciešama, lai rituāla ietvaros izietu tai cauri. Portāls pārtapa par tādu kā simbolisku ēza mājas sliekšni, pie kura saimnieks sēž un sagaida savus viesus. Aizvakār, kad tur biju, ēza rociņās bija ielikts čiekurs. Ēza mājas, protams, ir Baltā kāpa, tāpēc portāls ir izveidots kā stilizēta kāpa, kuras viens sāns erodē, brūk un maina formu, uzsverot notikumus turpat blakus.

Kā pirmos iemītniekus ēza mājās apmeklētājs var sastapt skudras un citus kukaiņus. Darbs ar nosaukumu «Staiģā pa takām» ir cieši savijies ar gājēju ceļiņu. Mēs dalām šo teritoriju ar kukaiņiem, mums ir savi ceļi, bet kukaiņiem ir savi. Apmeklētājs var redzēt, ka, nokāpjot no sava ceļa, viņš iekāpj kukaiņu ceļā un nospiež pāris kāpās mītošas radības ar nosaukumu, kas jāizrunā skaļi un ātri, ja vēlas trenēt iemaņas runāt latviski raiti: sveķotājkoksngrauži.

Pie nākamā darba gluži otrādi – skaļi runāt nevajadzētu. Darbā par tēmu netrokšņo mēs redzam ar rakstainu sedziņu apsegtus, tikko aizmigušus ēza bērņus un viņu mammu, kas garāmgājējiem rāda: kuš, netrokšņojiet! Vislielākā antropogēnā slodze Baltajā kāpā ir plašajai piknika zonai, turpat, kur savus rituālus veic jaunlaulātie ar pavadošo radinieku svītu un fotogrāfiem. No laukuma malas viņus rūpīgi uzmana zaķis Fredis, ar nepārprotamu žestu liekot manīt, ka dražas jāmet atkritumu kastēs, nevis brīvi jāpalaiž vējā. Lai netraucētu pārējiem kāpas iemītniekiem, kāpas tālākajā galā, nedaudz atstātos ir novietots objekts ar nosaukumu «Ieklausies». Šajā skulptūrā nav attēlots kāds meža dzīvnieks, kurš, saslējis ausis, tramīgi klausās

Prototips Dabas un dizaina parks.

Saulkrastu Pilotteritorijas arhitektoniski telpiskās attīstības koncepcija.

trokšņus. Par šādu meža dzīvnieku var kļūt katrs no mums, jo šī skulptūra ir veidota kā jutīgs dabas trokšņu pastiprinātājs. Tās dizains ir balstīts militārajās klausīšanās ierīcēs, kādas izmantoja Pirmajā pasaules karā, pirms tika izgudroti radari. Tolaik speciāli apmācīti karavīri sēdēja jūras malā pie šādām ausīm un centās saklausīt aizdomīgas izmaiņas trokšņu ainavā. Par Baltajā kāpā novietotās klausīšanās ierīces efektivitāti var pārliecināties, kad lejā, pie jūras, sarunājas cilvēki. Reiz gadījās novērot divus jaunīšus - viens stāvēja pie jūras vairāk nekā 100 m attālumā un klusi izrunāja skaitļus, bet otrs centās saklausīt nosaukto. Tā kā latvieši ir dziedātāju tauta, ir gadījies novērot atpūtniekus, kas nevar atrīvēties no pielīpušās dziesmas piedziedājuma un cenšas izmantot klausīšanās ierīci kā ruporu. Šī iemesla dēļ pie skulptūras ir piestiprināts skaidrs simbols - auss. Domājot par vienota stila ansambli, tika izgatavotas norādes, stendi ar paskaidrojumiem un soliņi, bet kopējais cilvēka radīto lietu skaits Baltās kāpas teritorijā ir tik dažāds, ka rezultāts vēl nav isti sasniegts. Līdzīgi kā ar baznīcām, kas būvētas cauri gadsimtiem, veidotas ar gotiskām logailām, renesanses laika piebūvēm un barokāliem tornišiem, arī šeit kultūras vēstures pētniekam atklātos izcili plašs darba lauks pētījumam par cilvēku rocību un gaumi dažādos laika posmos. Visi kāpu putniņi sauc pēc

risinājuma sarkanajam klucim - padomju laika publiskajai tualetei, kas ir pārāk ilgi iesēdusies nekustīgā stāvoklī. Kāpas augstākajā vietā esošā lapene ir raksturīgs šodienas lapenu tirgotāju produkts, ne isti skaists, ne gluži neglīts, tāds vienkārši normāls izstrādājums bez rakstura, domāju, tā galvenā priekšrocība iegādē bijusi pieņemama cena. Tomēr pašā skaistākajā vietā - uz skatu platformas ar iespēju redzēt neaizmirstamākos mūža saulrietus - ir novietots izcili neglīts un smagnējs koka baļķu divāns, krāsots toni, ko tautā dēvē par bērnu caurejas krāsu. Bet, neraugoties uz šo manu dizainera nerkstēšanu, koka divāns ir pieprasīts un izsēdēts. Raugoties no otras puses - ja vēro saulrietu, divānu aiz muguras taču neredz! Vēl šur tur kāpā manāma no koka blūka drāža pūce, bet milas skūpstā savijušies balti drāšu gulbji gan kaut kur pazuduši. Tomēr, neraugoties uz divainību kolekciju, redzamas pastāvīgas rūpes par Saulkrastu simbolu - tiek piti kārkļu žogi, kas bloķē nevēlamos ceļņus, stādīts kāpu kviesis, kas palīdz kāpām atjaunoties, un vietās, kur iecienītās takas jau kļūst tik dziļas, ka sāk lidzināties tranšejām, bagātīgi kaisīta priežu mizas mulča. Vajadzīgs nopietns vēriens, disciplina un neatslābstoša mērķtiecība, lai jebkurā parkā visus elementus, sākot no velonovietnēm, apgaismojuma, beidzot ar tualetes papīru būdiņās, pakārtotu vienotai stilistikai un tādiem

jēdzieniem kā ilgtspējīgs dizains un antropogēnās slodzes mazināšana. Domāju, mums ir visas iespējas kļūt par pasaules klases paraugu šādu risinājumu īstenošanā dzīvē.

AINAVU ARHITEKTI:

«Pārmaiņas notiek lēni - reizēm lēnāk, nekā gribētos. Sadarbojoties ar pašvaldību, palīka iespaids, ka turpinājums būs - soli pa solim, līdz ar gulbišiem pazudis arī citas divainības, bijusi WC ēka un lapene sagaidīs savu atdzimšanu un teritorijā no Inčupes līdz Pēterupei dažu gadu laikā (diemžēl atkal jādzied vecā dziesma - atkarībā no budžeta iespējām) tiks izvietoti vienota stila labiekārtojuma elementi. Tā nebūs haotiska, nekontrolēta amēbu kustība - jo šeit, projekta ietvaros, sadarbojoties LLU un RTU studentiem, veikta rūpīga esošās situācijas analīze: uzskaitīts katrs soliņš, stabiņš, misenīte... Un, balstoties uz pašvaldības iedzīvotāju, viesu un biotopu vajadzībām (antropogēnās izcelsmes jūras krasta erozijas samazināšana, jūras krasta dabiskās erozijas riska mazināšana, mežaino piejūras kāpu un krasta kāpu biotopu bioloģisko vērtību saglabāšana, izbrādājumu samazināšana), izstrādāta arhitektoniski telpiskās attīstības koncepcija, noteiktas prioritāri sakārtojamās telpas. Mēs - visa darba komanda - ceram, ka koncepcija tiks realizēta pilnībā. Mēs varam gaidīt, bet vai kāpas var?»

